

wandelen

Gevels vol bloemen en sierlijke krullen

Art-nouveauhoofdstad van Nederland mag dan Den Haag zijn, ook **Groningen** herbergt pareltjes van de kunststroming met de zwierige lijnen. Vijf tips voor een noordelijke Jugendstilwandeling.

tekst *Esther te Lindert*

Rechts: tableau in het station van Groningen (1895). FOTO BÉ LAMBERTS OVERIGE FOTO'S: ESTHER TE LINDERT





1 CENTRAAL STATION

De eerste sierlijke krullen worden zichtbaar

Trapgevels en torentjes: het neorenaissancistische en neogotische hoofdstation (1895) van Groningen stond nog met één been in de 19de eeuw. Maar architect Isaac Gosschalk stapte ook een nieuw tijdperk in: hij ontwierp een van de eerste stationsgebouwen in Nederland waarin de elegante lijnen te zien zijn die de art nouveau zo kenmerken. De gang kreeg een lambrising met art-nouveautegels en voor de hal ontwierp de Groninger kunstenaar Franciscus Bach vijf tableaus. De blik was gericht op de toekomst: met dank aan stoom en spoor kon de mens in volle vaart naar de volgende eeuw. Zo zit hoog in de hal een vrouw boven twee gevleugelde wielen, het symbool van de spoorwegen. Haar troon is vlak, de palmtak in haar hand plat; aanhangers van art nouveau hadden een voorkeur voor tweedimensionale afbeeldingen. Bach maakte ook de lijnen al frivoler: de stoomwolven van de locomotief hebben sierlijke krullen. Achteraf had Gosschalk wel spijt dat hij de tableaus zo hoog had laten aanbrengen: "Men moet nu het hoofd geducht in den nek werpen om ze te zien".



3 KLEDINGMAGAZIJN

Bezige bijen op de gevel

Rond 1900 draaide de tegelindustrie op volle toeren. Decortegels rolden als warme broodjes uit de plaatelbakkerijen, rijke opdrachtgevers lieten tableaus met de hand beschilderen. Voor kunstenaars was vooral de bloemen- en dierenwereld een bron van inspiratie: van juffertjes-in-'t-groen tot pauwogen en viooltjes. Ambacht stond hoog in het vaandel, ook bij porseleinen aardewerkfabriek Rozenburg in Den Haag. Die was meester in een bijzondere categorie: tegeltableaus in reliëf.

Het voormalige Groningse kledingmagazijn van textielhandelaar De Vries (Brugstraat 7) heeft nog altijd zo'n mooi tableau (1905) van Rozenburg. Werp het hoofd weer in de nek, want tussen de geveltoppen zijn drie tableaus met de symbolen van handel en nijverheid te bewonderen.

Door het reliëf ontstaat meer diepte en meer schaduw. Het effect: de bijenkorf lijkt vol honing te zitten, de twee pauwen staan op het punt van het tableau af te stappen en om de staf van handelsgod Mercurius kronkelen dikke slangen.



2 VILLA VREDERUST

Een sieraad aan de singel

In grotere steden als Den Haag gaven veel verschillende architecten kleur aan het straatbeeld. In Groningen zette vooral Antonius Th. van Elmp de toon. De weduwe van strokartonfabrikant Hooites gaf hem de opdracht om haar nieuwe woning (Ubbo Emmius-singel 110) te ontwerpen. Van Elmp maakte een trip door West-Europa ter inspiratie en schetste bij terugkomst haar villa: een sieraad aan de singel dat behoort

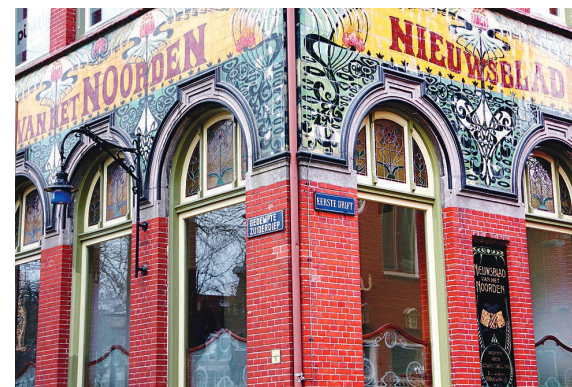
tot de mooiste art-nouveahuizen in Nederland. Loop rondom het pand en de nieuwe kunst trekt aan je voorbij: bloemen ontkiemen, zwaluwen duiken door de wolken naar beneden en op de panelen wuiven strohalmen. Als de zon schijnt, glanst zelfs de gevel door de witte verblendsteen. Ook het interieur is op en top art nouveau. Helaas is binnen niet voor de buitenstaander. Wel te zien aan de rechterkant: een glas-in-loodraam met in het midden een afbeelding van de strokartonfabriek van de familie.

4 MEUBELTOONZAAL

Het korset kon de prullenbak in

Ook winkels en toonzalen omarmden de art nouveau. Wandel eens langs het pand aan de Oude Ebbingestraat 47 of duik bij Mesdagstraat 4 het portiek in. Je stuit op hoefijzerbogen, bloemmotieven en zweeps slagvormen, die spottend ook wel spaghettistijl worden genoemd. In de etalages met grote ramen en brede puizen zetten winkeliers hun producten in het zonnetje.

De voormalige meubeltoonzaal met woning uit 1906 (Oosterstraat 19), ook ontworpen door Antonius Th. van Elmp, is zo'n voorbeeld van meer kleur, licht en transparantie. Op de begane grond herinnert niets meer aan art nouveau. Maar de toonzaal daarboven heeft nog de korfboog en glas over de volle breedte van de gevel. In de medaillons staat een ode aan de meubelmakers en hun gereedschap: hamer en zaag, passer en driehoek. Op de terracotta tableaus vleien vrouwen zich tegen de boog. Hun haren lang, hun japonnen soepel en losjes om de lichamen gedrapeerd, want volgens de nieuwe opvattingen konden korsetten de prullenbak in.



5 NIEUWSBLAD VAN HET NOORDEN

Kleurrijk visitekaartje van de stad

Eerst bakstenen, dan weer planken of dakpannen; er was nogal eens een gebrek aan materialen tijdens de bouw van het pand van (voorheen) het *Nieuwsblad van het Noorden* (Gedempte Zuiderdiep 24). 'Eene lijdensperiode', volgens de krant. Maar in april 1903 konden de nieuwe zetterij en drukkerij dan toch in gebruik worden genomen. Het pand is het bekendste en uitbundigste ontwerp van architect Gerrit Nijhuis. Achter het smeedijzeren hekwerk rijst een gevel van rode Groninger baksteen met sierlijke lantaarns, vensters met glas-in-lood en een brede entree. Daarboven prijken de wapens van de provincies Friesland en Groningen. De naam van de krant spat van de voorgevel en de rechterzijgevel: roodbruine letters op okergele tegels, roze bloemen op zwierige stengels. Het tegeltableau behoort tot de grootste van Nederland en misschien wel tot de kleurrijkste: een visitekaartje van krant, stad en art nouveau.

VERDER LEZEN

Bé Lamberts beschrijft in *Art Nouveau in Nederland* de kunststroming die rond 1900 opkwam. Ook Groningen komt langs.

Bé Lamberts *Art Nouveau in Nederland* Noordboek; 416 blz. €49,90

EXPOSITIE

Op het platteland komt art nouveau minder voor dan in de stad, maar in Oost-Groningen – dat rijk werd van turf, graan en scheepvaart – zijn ook voorbeelden te vinden van deze bouwstijl. Dit najaar organiseert het **Veenkoloniaal Museum in Veendam** *Jugendstil in de Veenkoloniën*, over art-nouveau-architectuur en -interieur in het noorden van Nederland. veenkoloniaalmuseum.nl

DE ROUTE

Groningen is goed bereikbaar met de trein. Wie de volgorde van de getipte locaties aanhoudt, loopt (met de klok mee) een rondje van zo'n drie kilometer door de binnenstad.